

Új gazdasági súlypont a nemzetközi gazdaságban?

Hasonlóságok és különbségek a BRIC-országok között

Inotai András

Az elmúlt években alapvető változások kezdődtek meg, majd a válság kapcsán erősödtek fel a világgazdaságban. Új növekedési pólusok jelentek meg, amelyek rendszerint a „klasszikus” fejlődési mintáktól eltérő gazdaságpolitikát folytatva értek el kiemelkedő és fenntartható gazdasági növekedést, és váltak a nemzetközi gazdasági folyamatok egyre jelentősebb tényezőivé, akár a növekedési ütem, a beruházások, a külkereskedelem, a globális tőkeáramlások vagy éppen a nemzetközi valutatartalékok esetében. Ezen túlmenően általában a fejlett országoknál jóval kevésbé voltak érzékenyek és sérülékenyek a globális válságra, és – részben ezért is – sikeresebben vizsgáltak válságkezelésből.

A nemzetközi közvélemény és az üzleti világ hajlamos ezt a korszakváltó erőviszonyátrendeződést négy országra, a BRIC-gyűjtőfogalomba tömörített Brazíliára, Oroszországra, Indiára és Kínára szűkíteni, holott nyilvánvaló, hogy az ún. feltörekvő gazdaságok (*emerging markets*) fogalma ennél jóval szélesebb kört fog át. Ennek ellenére, a következőkben csak a BRIC-csoport hasonlóságaival és alapvető különbségeivel foglalkozunk.

1. Közös vonás a nagy népesség, mivel a BRIC közel a világ népességének felét teszi ki (ebben meghatározó az 1,5 milliárd lakost számláló Kína és az ettől alig 100 millióval elmaradó India súlya). Valamennyit a világgazdasági átlagnál gyorsabb, esetenként azt kétszázszorosan meghaladó növekedés és számottevő szerkezetváltás jellemezte a legutóbbi évtizedben. Ennek eredményeként egyszerre növelték súlyukat a globális (ipari és szolgáltatási) tevékenységben, a nemzetközi kereskedelemben, a tőkeáramlásban és a valutatartalékok terén, miközben egyre perspektivikusabb

elhelyezési piacokat kínáltak a fejlett országok iparcikkei, szolgáltatásai és transznacionális vállalatainak tőkéje számára. Az utóbbi má már közel sem csak az olcsó és szakképzetlen munkaerőre támaszkodik, hanem fokozottan veszi figyelembe a közepes (esetenként világ-) színvonalú munkaerő-kínálatot és a közepes vagy ennél fejlettebb technológiára alapozott termelési-fejlesztési lehetőségeket. A jövő szempontjából közel sem mellékes, hogy – különböző mértékben ugyan, de – valamennyi BRIC-ország sikereket ért el a nyomasztó szegénység mérséklésében.

2. A BRIC-országok mint fontos világgazdasági szereplők megjelenése a válság kapcsán különös figyelmet kapott. Valójában most vált világgossá, hogy ezek az országok (más feltörekvő gazdaságokkal együtt) egyre nagyobb szerepet játszanak a globális gazdasági növekedésben, és középtávon megkérdőjelezzik a döntően a fejlett OECD-országok által uralt „klasszikus tőkés” gazdasági rendszert és munkamegosztást, miközben egyes területen alkalmazkodnak azok játékszabályaihoz, másutt pedig fokozott kihívást jelentenek a korábbi jogi, gazdasági és tudati „alapképlettel” szemben. Egyrészt az elmúlt években egyenrangúvá tették az áruforgalmat (sőt, Kína már évek óta tetemes többletet ér el mind az USA, mind az EU vonatkozásában). Másrészt megindult a korábban egyoldalú tőkeforgalom kiegyensúlyozottabb fejlődése, miután az orosz, kínai, indiai és brazil tulajdonú tőke is fokozottan igyekszik beruházni a fejlett országok piacain. Harmadszor elsősorban az USA és Kína között sajátos pénzügyi kapcsolatok alakultak ki, vagyis Kína finanszírozza az USA folyó fizetési mérlegének deficitjét és államháztartási hiányának jelentős részét, és alakított ki a kétoldalú gazdasági kapcsolatokban egyfajta „szi-

ámi ikerpartnerséget”. Negyedszer – bár a gazdasági erőviszonyok változásánál kevésbé látványosan – fokozatosan módosulnak a második világháború után kialakult intézményi struktúrák, növekszik a BRIC-csoport szavazati aránya, valamint befolyása a nemzetközi gazdasági döntésekre, még inkább azonban a globális válság (sikeres) kezelésére. A közeljövőben várható, hogy a meghatározó nemzetközi gazdasági-pénzügyi szervezetekben jelentősen nő a BRIC-csoport jelentősége, ami a fejlett országok által több generáción át kialakított és „kőbe vésett” játékszabályok változtatását is magával fogja hozni. A legjelentősebb kihívás azonban a politikai döntéshozók és a társadalom tudati szintjén jelenik meg. Vagyis világossá válik, hogy a fejlett országok által képviselt – jogos vagy csak elképzelt – „felsőbbrendűségnek” vége, ami nem utolsósorban az EU-t és annak korábbi gyarmattartó tagállamait kényszeríti alapvető ön-átértékelésre.

3. A BRIC-országok egymásközi kapcsolatainak ugyancsak erőteljes fejlődése külön figyelmet érdemel. Egyrészt dinamikusabban bővül egymásközi kereskedelmük és tőkekapcsolataik, miközben esetenként a fejlett országok piacainál jóval nagyobb protekcionista akadályok fékezik a még látványosabb kapcsolatépítést. Tekintettel a BRIC-országok eltérő sajátosságaira és történelmi gyökereire, az együttműködés és a verseny egyszerre jellemzi kapcsolataikat, különös tekintettel a nemzetközi kereskedelmi és tőkeforgalom liberalizációs törekvéseire és a nemzeti árfolyampolitikákra. Ezek a különbözőségek azonban nem érintik azon közös törekvésüket, hogy a korábnál nagyobb részt vállaljanak a globális gazdaságpolitikák kialakításában és végrehajtásában (*global governance*)

4. Minden közös vonás ellenére a BRIC-országok között alapvető eltérések is megfigyelhetők, amelyek megkérdőjelezhetik a kissé önkéntes és felszínes csoportképzési ismervek jogosultságát, nem kevésbé pedig jövőbeli együttműködésük terjedelmét és területeit. Csak néhányat említünk az eltérő vonások közül: alapvetően különböző politikai rendszerek (demokráciától a központi politikai irányításig), a demográfiai helyzet (gyors növekedéstől a népességfogyásig), a földrajzi elhelyezkedés és a regionális szerepvállalás (Európa, Ázsia, Latin-Amerika), különböznek a fenntartható növekedés hajtóerői (az exportorientációtól a belső piac prioritásáig), eltérők a nemzetközi versenyben részt vevő ágazatok

(feldolgozóipar, mezőgazdaság, energetika, szolgáltatások). Ezen túlmenően nagyon különböző az egyes BRIC-országok energia- és élelmiszer-függősége. Nem kevésbé fontos, hogy eltérő nagyságú nemzetközi pénzügyi tartalékokkal rendelkeznek, folyó fizetési mérlegüket pedig esetenként hatalmas többletek, más esetekben pedig – mérsékelt – hiányok jellemzik.

5. A BRIC-csoport (valamint a többi feltörekvő gazdaság) gyorsan növekvő globális súlyát és szerepvállalását a magyar gazdaságpolitika sem hagyhatja figyelmen kívül. Ellenkezőleg, az eddigieknél jóval nagyobb figyelmet szükséges szentelni a BRIC-országokra, úgy is mint növekvő versenytársra a nemzetközi áruforgalomban (lásd mindenekelőtt Kínát), de úgy is mint gyorsan növekvő értékesítési piacokra. Ez természetesen nem jelenti az EU-kapcsolatok megkérdőjelezését, de a továbbra is várhatóan lassú európai növekedés mellett pótlólagos értékesítési lehetőségeket kínál a szükségszerűen és alapvetően exportorientált magyar gazdaságpolitika számára. Kevésbé került eddig előtérbe a BRIC-országok tőkekinálata, ami nemcsak új (pénzügyi) erőforrásokat biztosíthatna a magyar gazdaság számára, de elősegíthetné a forrásoldal diverzifikációját, és ezzel csökkenthetné a pénzügyi sebezhetőség mértékét. Hasonlóan stratégiai feladat azon magyar(országi) gazdasági tevékenységek erősítése, amelyek kihasználhatnák a BRIC-országok fejlődési sajátosságaiból adódó új piaci-értékesítési-együttműködési lehetőségeket, mindenekelőtt a vízgazdálkodás, a környezetvédelem, az agrárium, a biotechnológia, az egészségügy, az oktatás és a kutatás területén. Végül, de nem utolsósorban célszerű lenne a magyar stratégia kidolgozása során azt a szempontot is figyelembe venni, hogy miként lehet kihasználni a BRIC-kapcsolatok építése során az ország EU-tagságát, illetve, a másik oldalon, hogyan lehet ezeket a kapcsolatokat felhasználni az eddigieknél karakteresebb és célirányosabb magyar részvételre (befolyásra) az Európai Unió döntéshozatali folyamataiban.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról